

До Спеціалізованої вченої ради
Д 35.052.19
у Національному університеті
“Львівська політехніка”

ВІДГУК

офіційного опонента Котухи Олександра Степановича на дисертацію Коваль Оксани Ярославівни на тему: «Легітимність державної влади: співвідношення правових і моральних аспектів реалізації», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Актуальність теми дослідження. Легітимність влади – це одне з базових понять в теорії держави. За сформованою концепцією, вона означає державно-правовий процес, що ґрунтується на механізмах і засобах, за допомогою яких влада, її інститути і дії набувають легітимності, тобто постають у суспільній свідомості як правомірні, природні і справедливі. Адже, одним з чинників, що формує легітимність – це визнання населенням країни чинної державної влади. Звідси дослідницький інтерес вчених, який переважно фокусується виключно у політико-правових процесах легітимації.

Незважаючи на наявність деяких монографічних праць з проблематики легітимності державної влади, що опубліковані у кінці ХХ – початку ХХІ ст., дослідження співвідношення правових і моральних аспектів реалізації легітимності влади так і не набуло свого доктринального осмислення за період незалежності України. Проте, ця тематика має давню традицію, яка сягає своїм корінням у відповідні політико-правові ідеї та погляди, які мали місце ще за часів Античності. Безперечно, що протягом тривалого історичного розвитку осмислення природи та сутності легітимності державної влади відбувалося по-різному, що обумовлено, серед іншого, наявністю різноманітних філософських,

політичних та правових шкіл. При цьому ті чи інші уявлення про легітимність державної влади були також детерміновані ідеологічними, релігійними, моральними чи політичними чинниками, які відображали історичні особливості функціонування та розвитку суспільства і держави.

У практичному значенні теоретико-правове осмислення проблематики легітимності влади суттєво актуалізується у зв'язку із необхідністю подолання багатьох деформацій державно-правового життя, забезпечення ефективної протидії корупції та злочинності тощо.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість положень, що визначають актуальність теми, узгоджуються з теоретико-прикладним характером дослідження, який цілком кореспондується з метою і переліком завдань дисертації, сформульованих авторкою, а також з чітким визначенням об'єкту і предмету дослідження.

Вагоме значення для дослідження цієї складної проблематики має обґрунтування та аналіз методології, яка охоплює систему наукових підходів, методів дослідження, прийомів та принципів, за допомогою яких можливо охарактеризувати всі аспекти категорії «співвідношення правових і моральних аспектів реалізації легітимності державної влади».

Належною для рівня кандидатської дисертації є також джерельна база дисертаційного дослідження Коваль О.Я., яку складають наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених-юристів, філософів, політологів, матеріали науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів тощо. Необхідний рівень обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків і рекомендацій у дисертації спирається на усі зазначені вище складові в їх сукупності.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження. Звертає на себе увага чітка постановка завдань дисертації, що дає змогу аргументувати не лише логічну послідовність цього дослідження, а й його спрямування на отримання обґрунтованих та змістовних

результатів і висновків. Новизну наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження визначає насамперед те, що запропонована наукова робота є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексних науково-теоретичних досліджень, в якому з'ясовуються сутність і природа співвідношення правових та моральних аспектів реалізації легітимності державної влади.

Наукову новизну дисертаційної роботи характеризує низка положень та висновків, які відповідають рівню кандидатських дисертацій, а саме: визначено форми юридичної репрезентації принципу легітимності влади; охарактеризовано засоби реалізації легітимності влади в нормах і принципах права; розкрито особливості забезпечення легітимності влади в правових умовах України; проаналізовано морально-етичні контексти поняття легітимності влади та їх прояв у нормах права тощо.

Потрібно відзначити, що всі елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікація відповідають встановленим нормативним вимогам до кандидатських дисертацій.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. У першому розділі дисертації розкрито теоретико-методологічні підходи дослідження теоретико-правових проблем легітимності влади. Дисертант здійснила критичний аналіз наукових доробків, присвячених легітимності державної влади (с. 19-32); методологію дослідження (с. 33-43); проаналізувала поняття легітимності в формально-правовому і політико-правовому аспектах (с. 44-62); розглянула співвідношення понять «легітимність», «легальність», «законність» (с. 63-77).

Розкриваючи в другому розділі правові механізми реалізації легітимності влади, звернено увагу на форми юридичної репрезентації принципу легітимності влади (с. 83-96); проаналізовано засоби реалізації легітимності влади в нормах і принципах права (с. 97-114); розкрито своєрідність забезпечення легітимності влади в правових умовах України (с. 115-136).

Третій розділ дисертації характеризується системним аналізом моральних засад правової легітимації. Дослідниця розкриває основні морально-етичні контексти поняття легітимності влади та їх вияв у нормах права (с. 140-164);

визначає колізії переосмислення поняття легітимності влади і практичного її здійснення в умовах глобалізації (с. 165-189); аналізує перспективи взаємодії моральних і правових засад легітимності державної влади в інформаційному суспільстві (с. 190–203).

В цілому, отримані автором результати та конкретні висновки дослідження надають можливість поглибити теоретико-правові уявлення про найважливіші для сучасного розвитку вітчизняної загальнотеоретичної юридичної науки питання - співвідношення правових і моральних аспектів реалізації легітимності державної влади.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Наукові положення, висновки і рекомендації, які містяться у дисертаційному дослідженні, достатньо відображені, обґрунтовані та апробовані дисертантом у попередньо опублікованих наукових працях, зокрема: у 11 наукових публікаціях, з яких 7 статті у наукових фахових виданнях України та 4 тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Аналіз змісту публікацій, основного тексту дисертації і узагальнюючих висновків переконує, що автором здійснено корисне для юридичної науки, навчальних потреб, практичної юридичної діяльності наукове дослідження.

Дискусійні положення та зауваження. Відзначаючи охарактеризовані вище позитивні моменти дисертаційного дослідження О.Я. Коваль, необхідно вказати й на наявність у роботі окремих положень, висновків і рекомендацій, що сприймаються як дискусійні або такі, що потребують більш вагомого обґрунтування, певного уточнення чи додаткових пояснень під час публічного захисту.

Зокрема, виникають наступні зауваження й побажання.

1. Характеризуючи методологію дисертаційного дослідження, автор справедливо зазначає, що використано комплекс філософських, загальнонаукових та спеціальних методів пізнання правових явищ. Проте, серед філософських методів пізнання, згадується лише про діалектичний (с. 39 дисертації), однак не уточнено, яких саме – матеріалістичних чи

ідеалістичних позицій дослідниця дотримується. З огляду на зміст рецензованої дисертації можна зробити висновок, що дисертантка дотримується ідеалістичних позицій, втім це слід було відобразити у відповідній частині роботи.

2. У процесі порівняння стану легітимності влади в державах з різним типом правових сімей, здійснено аналіз лише країн романо-германської та англо-американської правових сімей, що не включає повний спектр питань легітимності державної влади, пов'язаний з країнами в яких домінує релігійна правова система (Алжир, Єгипет, Іран, Ірак, Лівія, Судан та ін.).
3. Аналізуючи фактори та засоби легітимності влади, не висвітлено роль громадянського суспільства у цьому процесі. У даному аспекті необхідно говорити про вплив суспільних організацій (політичних партій та громадських об'єднань) та об'єднань (професійних, творчих, конфесійних тощо) не лише на процес формування влади, але й про забезпечення її легітимності.
4. Широкий підхід доцільно було б застосувати при розкритті практичної значущості легітимності державної влади та її гілок. Адже дисертант більше звертає увагу на практичний аспект даного питання лише через вузький «юридичний» підхід, що не дає змоги більш детально розглянути усі сторони даного теоретико-правового явища.

Загальний висновок. Відзначені позитивні моменти дисертаційного дослідження та викладені вище критичні зауваження надають можливість зробити висновок, що дисертація Коваль О.Я. є завершеним самостійним теоретико-правовим дослідженням, в якому актуалізовані і розроблені важливі у теоретичному та практичному відношенні проблеми юридичної науки і практики, осмислення яких сприяє подальшому розвитку вітчизняної держави та національної правової системи України.

Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації змістовно структуровано і викладено в логічній послідовності, усі

